

NAUKI WOJSKOWE

Norbert ŚWIĘTOCHOWSKI*

ARTYLERIA ROSJI. TAKTYKA I SPOSÓB WYKORZYSTANIA

Niniejsze opracowanie jest kontynuacją artykułu z poprzedniego numeru pod tytułem „Artyleria Rosji. Organizacja i wyposażenie”. Celem pracy jest przedstawienie założeń regulaminowych oraz sposobu wykorzystania artylerii Rosji we współczesnych konfliktach zbrojnych. Artyleria Rosji brała czynny udział w lokalnych konfliktach zbrojnych w Gruzji, Czeczenii i Afganistanie, z których uzyskano wiele interesujących doświadczeń bojowych.

Słowa kluczowe: artyleria Rosji, taktyka artylerii, konflikty zbrojne, sprzęt artyleryjski

1. ZAŁOŻENIA DOKTRYNALNE

Artyleria w rosyjskiej myśli wojskowej zawsze traktowana była jako zasadniczy środek wsparcia ogniowego, decydujący bezpośrednio o powodzeniu działań bojowych. W natarciu zasadniczym zadaniem artylerii jest ugotowanie ogniem drogi nacierającym wojskom, stworzenie luk w ugrupowaniu przeciwnika, niszczenie podchodzących odwodów, obezwładnianie pozycji obrony oraz stworzenie warunków do wprowadzenia kolejnego rzutu wojsk i rozwinięcia natarcia w strefie operacyjnej przeciwnika. Natomiast do jej głównych zadań w obronie należy niszczenie wojsk w rejonach koncentracji przed atakiem oraz bezpośrednio przed frontem broniących się wojsk, a także stworzenie korzystnych warunków do wykonania kontrataku.

Według rosyjskiej doktryny wsparcia ogniowego warunkiem uzyskania przewagi na perspektywnym polu walki, niezależnie od rodzaju prowadzonych działań taktycznych, będzie dominacja ogniowa, która może zostać osiągnięta głównie dzięki odpowiedniemu wykorzystaniu artylerii. Artyleria, dzięki dużej precyzji ognia (zastosowanie amunicji naprowadzanej i wyszukującej) oraz wzrastającego jego zasięgu (w przypadku rosyjskiej artylerii raketowej wynoszącemu ponad 70 km), jest niezwykle skutecznym narzędziem walki, pozwalającym na rozstrzygnięcie prowadzonej opera-

* mjr dr Norbert ŚWIĘTOCHOWSKI – Instytut Dowodzenia Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych

cji. Widać tu różnicę w poglądach w stosunku do analityków zachodnich, którzy przyjmują, iż czynnikiem decydującym o powodzeniu na polu walki będzie posiadanie niezbędnego zakresu informacji, która pozwoli na podejmowanie szybkiej i trafnej decyzji¹.

Podstawową zasadą użycia artylerii Rosji jest scentralizowane dowodzenie nią. Uważa się, że jedynie zmasowane użycie artylerii na wybranych kierunkach może przynieść posiadany skutek. Jest to jednak możliwe jedynie poprzez podporządkowywanie artylerii maksymalnie wysokim szczeblom dowodzenia. Zwiększa się przez to efektywność artylerii i usprawnia proces zaopatrzenia logistycznego. Scentralizowane dowodzenie artylerią pozwala też na szybkie przenoszenie wysiłku ogniowego na skrzydła walczących wojsk oraz głęboko w ugrupowanie przeciwnika. Ponadto usprawnia proces rozpoznania na rzecz artylerii, ponieważ wydzielane są odpowiednie środki rozpoznawcze, również te, które nie znajdują się organicznie w jednostkach artylerii. Podczas scentralizowanego dowodzenia nie planuje się szczegółowo zadań ogniowych dla podrzędnych jednostek artylerii. Szef artylerii ustala jedynie rejony stanowisk ogniowych, czas i priorytety ognia. Natomiast na niższych szczeblach ustalane są zadania taktyczne oraz zadania ogniowe dla pododdziałów artylerii.

Artyleria jest zazwyczaj formowana w zadaniowe grupy artylerii. Są one tworzone w celu skoncentrowania odpowiedniej liczby środków ogniowych oraz uzyskania maksymalnej siły ognia na pożądanym kierunku. Grupy artylerii mogą być tworzone na szczeblu korpusu, dywizji bądź brygady. Wielkość, skład oraz sposób dowodzenia utworzonej grupy artylerii zależy od sił i sposobu działania przeciwnika. Składają się one zazwyczaj z artylerii organicznej danej jednostki walczącej oraz artylerii wydzielonej ze szczebla nadrzędnego.

W natarciu artyleria rozmieszczana jest w maksymalnej bliskości od przedniego skraju wojsk. Uwarunkowane jest to kilkoma czynnikami, w tym przede wszystkim koniecznością zwiększania efektywnego zasięgu ognia oraz oszczędnością amunicji, bowiem do celów nieobserwowanych, znajdujących się bliżej, zmniejsza się normy zużycia amunicji. Najważniejszym chyba czynnikiem jest jednak zwiększona możliwość zapewnienia ciągłości wsparcia ogniowego, gdyż artyleria znajdująca się bliżej przeciwnika rzadziej wykonuje manewr pomiędzy rejonami stanowisk ogniowych, a co za tym idzie, posiada więcej czasu na wykonywanie zadań wsparcia ogniowego.

W warunkach braku dominacji ogniowej artyleria Rosji wykonuje manewr przeciwogniowy. W każdym rejonie stanowisk ogniowych dla baterii ogniowej wybierane jest główne stanowisko ogniowe oraz jedno lub dwa zapasowe stanowiska ogniowe. Są one oddalone od siebie o 300-400 m. Na jednym stanowisku ogniowym bateria realizuje ogień w czasie od 3 do 4 min, po czym wykonuje manewr na zapasowe stanowisko ogniowe. Dzięki zastosowaniu zautomatyzowanych systemów kierowania ogniem czas reakcji ogniowej poddziałów artylerii nie odbiega od standardów NATO. Dla baterii moździerzy wynosi on od 1 do 2 min, dla dywizjonu artylerii czas ten wynosi 4 min².

---

¹ Zgodnie z przyjętym założeniem sieciocentrycznego pola walki przewaga informacyjna pozwala na zdominowanie pola walki.

² *Land component handbook (enemy forces)* Genforce 71750, USA 2001, s. A-3-24.

Rosja jest jednym z czołowych państw w zakresie badań i opracowań naukowych dotyczących użycia artylerii. Dzięki odpowiednim obliczeniom oraz przeprowadzonym próbom poligonowym dokładnie określono normy zużycia amunicji do określonych celów z konkretnym założeniem skutków ognia. Określono wiele pożądanych skutków ognia. Celem rażenia artylerii jest nękanie, neutralizacja, obezwładnienie lub zniszczenie.

Nękanie ogniem prowadzone jest w celu obniżenia morale przeciwnika, utrudnienia wykonania manewru bądź też zmuszenia przeciwnika do przegrupowania, a tym samym uczynienia go wrażliwym na oddziaływanie śmigłowców i lotnictwa.

Neutralizacja ma na celu wyeliminowanie z walki jednostki przeciwnika na bardzo krótki czas po ostrzale. Przy neutralizacji nie zakłada się zadania strat przeciwnikowi, a jedynie stworzenie warunków dla wojsk własnych do nawiązania kontaktu bojowego z przeciwnikiem i wyeliminowania go w bezpośrednim boju. Neutralizację prowadzi się w stosunku do przeciwnika osłabionego bądź też w przypadku, gdy nie ma czasu na określenie dokładnych pozycji obrony przeciwnika.

Obezwładnienie pożądane jest szczególnie w natarciu. Ma na celu wyeliminowanie z walki jednostki przeciwnika na czas od kilku minut do kilku godzin. Zakłada się, że przy obezwładnieniu przeciwnik powinien ponieść 30 % strat w ludziach i sprzęcie. W doktrynie artylerii Rosji obezwładnienie to minimum, jakie powinna osiągnąć artyleria podczas ogniowego przygotowania ataku. Natomiast w obronie, aby zdezorganizować atak przeciwnika, uważa się, że powinien on ponieść straty rzędu 25-30%.

Najbardziej pożądanym, ale jednocześnie najtrudniejszym do osiągnięcia skutkiem ognia artylerii, jest niszczenie. Cel grupowy uważa się za zniszczony, gdy utracił on 50-60% swego potencjału bojowego bądź też, gdy 70-90 % jego elementów zostało rażonych ogniem artylerii. Cel traci zdolność bojową nawet do 24 godzin.

2. WYKORZYSTANIE ARTYLERII W LOKALNYCH KONFLIKTACH ZBROJNYCH

Artyleria Rosji posiada duże doświadczenie bojowe, uzyskane w lokalnych (według terminologii rosyjskiej – wewnętrznych) konfliktach zbrojnych, w tym przede wszystkim w dwóch wojnach czeczeńskich oraz operacji osetyńskiej. Charakterystyczną cechą wymienionych konfliktów było posiadanie przez wojska Rosji pełnej dominacji w powietrzu oraz wielokrotnej przewagi liczebnej w środkach wsparcia ogniowego. Może to nieco wypaczać obraz możliwości bojowych artylerii Rosji, ponieważ miała dużą swobodę działania i praktycznie nie była zagrożona przez środki walki przeciwnika.

2.1. Zadania artylerii

W ostatnich konfliktach lokalnych artyleria rosyjska bez wątpienia spełniała największą rolę we wsparciu ogniowym wojsk. Stało się tak z powodu ograniczonej roli bliskiego wsparcia lotniczego oraz innych elementów wsparcia ogniowego. Artyleria występowała najliczniej i była do dyspozycji dowódców niższego szczebla.

Do głównych zadań artylerii należało:

- zdobycie i utrzymanie dominacji ogniowej nad przeciwnikiem;
- zwalczanie środków wsparcia ogniowego;

- przygotowanie ogniowe działań mających na celu opanowanie kluczowych obiektów terenowych;
- izolacja ogniowa rejonów umocnionych i odcięcie ich od zaopatrzenia i posiłków;
- wykonywanie precyzyjnych uderzeń ogniowych na kluczowe obiekty w ugrupowaniu przeciwnika (punkty dowodzenia, bazy, składy broni i amunicji, instalacje radiowo-telewizyjne);
- wsparcie ogniowe wojsk opanowujących rejony bronione przez partyzantów i zadanie im maksymalnych strat;
- zapewnienie wsparcia ogniowego dla konwojów logistycznych i pomocy humanitarnej³.

W świetle powyższych zadań do zasadniczych celów rażonych ogniem artylerii w czasie konfliktów lokalnych należy zaliczyć: bazy wojskowe, miejsca szkolenia i koncentracji wojsk, rejony umocnione, elementy systemu dowodzenia, środki łączności oraz masowego przekazu, np. stacje telewizyjne, radiowe, stacje przekaźnikowe i węzły łączności, środki artyleryjskie. Poza tym artyleria wykonuje także narzutowe pola minowe, oświetla teren podczas działań nocnych i wykonuje szereg innych zadań specjalnych.

2.2. Sposób działania

Jednostki artylerii występowały licznie we wszystkich zgrupowaniach wojsk rosyjskich. Na jedną kompanię piechoty (czołgów) nierzadko przypadało wsparcie ogniowe realizowane przez jedną baterię artylerii (moździerzy). Wykorzystywano je do realizacji bliskiego wsparcia ogniowego, głębokich uderzeń ogniowych na wybrane cele wojskowe oraz do uderzeń na cele i obiekty ważne dla funkcjonowania społeczeństwa lub państwa. Artyleria była podstawowym i najtańszym środkiem wsparcia ogniowego, który odpowiednio wykorzystywany pozwalał na oszczędzanie życia żołnierzy i osiągnięcie celów walki stosunkowo niewielkim kosztem.

Artyleria najczęściej realizowała ogień do partyzantów w rejonach ześrodkowania, atakujących wojska rosyjskie z zasadzki oraz do siły żywej wycofującej się po walce.

W konfliktach czeczeńskich artyleria służyła przede wszystkim do trzymania przeciwnika na dystans. Szybko dostrzeżono, iż największe straty były ponoszone, gdy bojownikom udawało się zbliżyć do pododdziałów rosyjskich na odległość mniejszą od 300 m, bowiem z tej odległości mogli oni z powodzeniem używać broni ręcznej oraz granatników przeciwpancernych. Wykorzystując masowo ogień artylerii, wykonującej terminowe i dokładne wsparcie bliskie, udawało się utrzymywać bojowników w takiej odległości, z której nie mogli skutecznie razić żołnierzy rosyjskich. W celu usprawnienia systemu kierowania ogniem, każda kompania zmechanizowana otrzymywała koordynatora wsparcia ogniowego, który kierował ogniem artylerii i lotnictwa.

Kolejnym sposobem realizacji zadań przez artylerię było izolowanie ogniem punktów oporu bojowników. Pozycje obronne przeciwnika ostrzeliwano zmasowanym

---

³ С. Нефедев, *Особенности боевого применения ракетных войск и артиллерии во внутренних вооруженных конфликтах*, [w:] „Военная Мысль” nr 8/2004, s. 13-21.

ogniem aż do momentu znacznego zredukowania jego zdolności bojowej. Taki sposób działania, chociaż powodował zużycie znacznych ilości amunicji, okazał się skuteczny i pozwolił oszczędzać życie własnych żołnierzy.

Innym zadaniem taktycznym artylerii było blokowanie ogniem rejonów zajętych przez bojowników czeczeńskich. Artyleria wykonywała ogniowe przygotowanie likwidacji blokowanego rejonu, po czym wspierała walkę wojsk likwidujących przeciwnika w rejonie. Głównym zadaniem ognia było zadawanie jak największych strat przeciwnikowi, niepozwolenie mu na opuszczenie rejonu oraz odcięcie posiłków. W momencie wykrycia przemieszczających się jednostek przeciwnika, na drodze marszu stawiano zaporę ogniową, mającą za zadanie ich powstrzymanie.

Przed rozpoczęciem likwidacji blokowanego rejonu wykonywano długotrwałe przygotowanie ogniowe, które trwało nierzadko od kilku godzin do kilku dni. Stanowiska ogniowe artylerii zawsze wybierano tak, aby razić broniącego się przeciwnika na całej głębokości jego ugrupowania. Głównym celem ognia były potwierdzone i przypuszczalne stanowiska obronne partyzantów, stanowiska dowodzenia oraz środki wsparcia ogniowego, w tym przede wszystkim systemy obrony przeciwlotniczej, działa i moździerze. Na przypuszczalnych drogach przemieszczania pododdziałów partyzantskich często wykonywano minowanie narzutowe, ograniczając w ten sposób ich mobilność.

Zajmowane przez obrońców pozycje często były przeczesywane ogniem. Miało to na celu nękanie przeciwnika, zadanie mu maksymalnych strat, ograniczenia możliwości manewrowych oraz obniżenia jego morale.

Podczas natarcia niejednokrotnie wykonywano wał ogniowy. Dowództwo rosyjskie wiedziało, że partyzanci unikali rażenia podczas ogniowego przygotowania natarcia, poprzez opuszczenie pierwszej linii obrony podczas jego trwania. Wracali na pozycje natychmiast po zakończeniu ognia artylerii i wyjściu jednostek nacierających na linię ataku. Wtedy jednak artyleria rosyjska wykonywała wał ogniowy w minimalnej bezpiecznej odległości od wojsk własnych i przesuwiała go w głąb obrony, wraz z przemieszczaniem się nacierających pododdziałów. Bojownicy, wychodząc na pierwszą linię obrony, napotykali na intensywny ogień artylerii i ponosili w jego rezultacie ciężkie straty.

W razie nagłego zagrożenie ze strony bojowników, tuż przed frontem wojsk własnych wykonywano stały ogień zaporowy, mający na celu powstrzymanie nacierających bojowników. Niekiedy wykonywano także korytarze ogniowe w celu zabezpieczenia przemarszu wojsk własnych w terenie zajęty przez przeciwnika. Wszystkie te sposoby użycia artylerii praktykowano już wcześniej z dużym powodzeniem w Afganistanie. Dopiero jednak po wojnach w Czeczenii, dowództwo rosyjskie przyjęło je do doktryny użycia artylerii w konfliktach wewnętrznych.

Podczas walk w terenie górzystym ogniowe przygotowanie ataku realizowane było przez artylerię w postaci kilku intensywnych nawał ogniowych. Uważano za celowe, aby pierwsza i ostatnia nawała ogniowa wykonana została do celów znajdujących się na kluczowym (dominującym) wzniesieniu. W przypadku, gdy ugrupowanie przeciwnika składało się z kilku linii obrony, rozmieszczonych na różnych wysokościach grzbietu górskiego, w miarę możliwości rażono wszystkie obiekty jednocześnie. Natomiast w przypadku braku odpowiedniej liczby środków artyleryjskich rażono je kolejno,

począwszy do ugrupowania przeciwnika znajdującego się najwyżej. Niewielkie cele pojedyncze oraz przeciwnika ukrytego w jaskiniach ostrzeliwano ogniem bezpośrednim.

Artyleria rosyjska zużywała bardzo wiele amunicji. Stosowano częściej ogień powierzchniowy niż precyzyjny. Co prawda amunicja precyzyjna znalazła zastosowanie na nieco większą skalę w drugim konflikcie czeczeńskim, jednakże stanowiła ona ułamek procenta użytej amunicji artyleryjskiej⁴.

Podczas wojen w Czeczenii najcięższe walki toczono w terenie zurbanizowanym. Ogień artylerii koncentrowany był na kierunkach natarcia grup szturmowych. Należy jednak zaznaczyć, iż artyleria w mieście wykorzystywana była w sposób elastyczny, modyfikowany w zależności od sytuacji bojowej. Czas trwania ogniowego przygotowania ataku w terenie zurbanizowanym mógł wynosić od kilku minut do kilku dni. W walkach o miasto Bamut w 1999 r. ogniowe przygotowanie natarcia było wykonywane, z różnym natężeniem, przez siedem dni⁵. Artyleria niszczyła budynki i inne obiekty infrastruktury, znajdujące się na drodze przemieszczania grupy szturmowej. W ten sposób starano się pozbawić bojowników schronów i stanowisk ogniowych, z których mogliby skutecznie razić nacierające wojska rosyjskie. Po doświadczeniach z walk w Groznym podczas pierwszej wojny czeczeńskiej stwierdzono, iż artyleria kalibru 152 mm nie jest w stanie skutecznie niszczyć wszystkich schronów i umocnień wykonanych w mieście. Z tego powodu podczas drugiej wojny zorganizowano pododdział artylerii wyposażony w 240 mm moździerz 2S4 TULIPAN. Były one wykorzystywane do niszczenia szczególnie silnie ufortyfikowanych pozycji obronnych oraz schronów i stanowisk dowodzenia⁶.

WNIOSKI

Artyleria znacząco przyczyniała się do osiągnięcia powodzenia przez wojska walczące. Nie uniknięto jednak wielu błędów w jej wykorzystaniu. Przede wszystkim nie zawsze osiągnięto odpowiedni poziom wyszkolenia dowódców pododdziałów. Z powodu braku odpowiednich ćwiczeń zgrywających występowały trudności ze skoncentrowaniem ognia większej liczby środków artyleryjskich w określonym miejscu i czasie, co rozpraszało wysiłek ogniowy artylerii.

Nie potrafiono zorganizować i skoordynować współdziałania artylerii z innymi elementami wsparcia ogniowego, a przede wszystkim lotnictwa. Uwidaczniało się to zwłaszcza w zakresie bliskiego wsparcia ogniowego. Lotnictwo praktycznie nie uczestniczyło w nim, bowiem nie posiadano przeszkolonych oficerów naprowadzania oraz oficerów wsparcia ogniowego, którzy byliby w stanie zintegrować jego działanie z artylerią.

Kolejnym problemem był brak wysuniętych obserwatorów oraz specjalistycznego sprzętu rozpoznania artyleryjskiego. Dowódcy pododdziałów artylerii nie posiadali wystarczających danych o rozmieszczeniu ugrupowania przeciwnika. Stąd niejedno-

---

⁴ W. Lester Grau, *Changing Russian urban tactics: the aftermath of the battle for Grozny*, Foreign Military Studies Office, s. 103.

⁵ С. Нефедев, *Особенности боевого применения ракетных...*, op. cit., s. 19.

⁶ С. Ломанченко, О. Булатов, *Артиллерия большой мощности: история и перспективы развития*, [w:] „Военная Мысль”, 2/2001, s. 2-7.

krotnie sami prowadzili rozpoznanie z punktów dowódczo-obszernych, ponieważ tylko w ten sposób mogli skutecznie zdobywać dane o obiektach przeciwnika i kierować ogniem⁷.

Mimo powyższego, w wyniku uzyskanych doświadczeń bojowych wprowadzono wiele usprawnień. Artyleria wykorzystywana była bardzo elastycznie. Przyjęto zasadę, iż w czasie walki o miasto prowadzenie ognia przez artylerię powinno być dostosowane do sytuacji taktycznej, a użycie artylerii nie powinno być planowane według standardowych zasad. Odrzucono przy tym obowiązujące sztywne reguły odnoszące się do metod prowadzenia ognia, czasu jego trwania oraz składu grup artyleryjskich. Stanowiło to odstępstwo od obowiązujących w rosyjskiej sztuce wojennej regulaminowych zasad planowania użycia artylerii.

Dowódcy niższych szczebli nie nacierali na pozycje przeciwnika bez wsparcia bliskiego silnych zgrupowań artyleryjskich. Podczas końcowych działań bojowych w Groznych jednostki walczące atakowały punkty oporu dopiero po wykonaniu silnego ogniowego przygotowania ataku. Do niszczenia stanowisk ogniowych i punktów oporu wykonanych w budynkach wykorzystywano ogień ześrodkowany.

Zasadniczym rodzajem ognia artylerii w walkach w mieście był jednak ogień bezpośredni. Rosjanie niszczyli cele, wykonując ogień artylerii często z odległości 150 - 200 m. Wykorzystanie ognia bezpośredniego przez Rosjan było najprostszą metodą rekompensowania braków w wyszkoleniu obsługi dział oraz funkcjonowaniu systemu obserwacji i kierowania ogniem artylerii. Dopiero po skutecznym obezwładnieniu umocnionych punktów oporu, do ataku przechodziły pododdziały walczące.

Przeprowadzono szereg zmian w jednostkach artylerii. Przyspieszono program modernizacji sprzętu i zmian organizacyjnych. Wprowadzono nowe rodzaje sprzętu i amunicji. Rozpoczęto prace nad systemem dowodzenia wsparciem ogniowym podobnym do amerykańskiego systemu AFADTS, zintegrowanym ze środkami rozpoznania na rzecz wsparcia ogniowego. W pododdziałach artylerii na szerszą skalę wdrożono systemy GPS. Wprowadzono do użycia amunicję naprowadzaną laserowo na cel typu „KRASNOPOL”⁸.

W celu znaczącego wzrostu potencjału bojowego artyleria powinna ponadto zostać wyposażona w:

- bezzałogowe samoloty rozpoznawcze latające z aparaturą telewizyjną zapewniającą wizualną kontrolę rejonu działań przeciwnika - środki te powinny mieć możliwość prowadzenia rozpoznania w dzień i w nocy, w każdych warunkach atmosferycznych;
- system rozpoznania pozwalający z punktu wynośnego zabezpieczyć rozpoznanie rejonu zurbanizowanego środkami optoelektronicznymi, TV i radiolokacyjnymi;
- radiolokacyjny system rozpoznania broni strzeleckiej i moździerzy przeciwnika;

⁷ G. Celestan, *Red Storm. The Russian Artillery in Chechnya*, [w:] „Field Artillery”, January-February 1997, s. 43-44.

⁸ Zob. Wywiad z Szefem Wojsk Rakietowych i Artylerii Sił Lądowych Rosji gen. Mikołajem Dimidiuk, [w:] „Field Artillery”, November-December 1996, s. 7-9.

- nowoczesne stacje radiolokacyjne do wykrywania stanowisk ogniowych artylerii przeciwnika i kierowania ogniem własnej artylerii;
- systemy rozpoznania radioelektronicznego, montowane na pokładzie śmigłowców;
- nowoczesne środki łączności.

W dziedzinie taktyki użycia artylerii dają się zaznaczyć zasadnicze zmiany. Opracowano szczegółową koncepcję użycia artylerii w konfliktach o niskim natężeniu działań bojowych. Rozwiązano problem szybkiego tworzenia zgrupowań artylerii do wykonywania zadań bojowych, kierowania ogniem większej liczby pododdziałów artylerii oraz samoobrony pododdziałów artylerii na nieliniowym polu walki. Dzięki wprowadzonym zmianom artyleria rosyjska nadal utrzymuje miejsce czołowego środka wsparcia ogniowego w siłach zbrojnych Rosji⁹.

RUSSIAN FIELD ARTILLERY. TACTICS AND EMPLOYMENT

Summary

The author's intention is to present the doctrine and the ways of employing the Russian field artillery in contemporary military conflicts. The Russian field artillery has taken part in all external and internal conflicts Russia was engaged in over the last thirty years. It has played an important role in the fire support system, carrying out firing tasks necessary to achieve the objectives of operations. The experiences from its employment may be used for teaching and training Polish artillerymen.

Key words: *Russian field artillery, artillery tactics, armed conflicts, artillery equipment*

Artykuł recenzował: płk dr hab. Ryszard CHROBAK

---

⁹ Zob.: С. Нефедев, *Особенности боевого применения ракетных войск и артиллерии во внутренних вооруженных конфликтах*, [w:] „Военная Мысль”, 8/2004, s. 13-21.